ՆՄՈՅՇ ՄԸ ՀԱՅ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

(Տար. տես էջ 326)

ՄԻՏՔԸ կը զմայլի բնութեան մունջ զարդերուն վրայ. երբեմն կը հրճուի կանաչազարդ բլրակաց հետ, է երբեմն՝ զի կը սաւառնի ալեզարդ ժայռերուն վրայ. բարձրէն կ'իջնէ կը հանգչի սրընթաց գետին եզերքը, չուզեր միանալ այն ջրին հետ՝ որ կ'աճապարէ անհետանալու ովկիանոսին մէջ. խոյս կու տայ ման գալու մարգերուն վերև՝ ուր կը գտնէ բնութեան հաւատարիմ զաւակները, Ծաղիկնե՛րը... Պահ մի կը զգայ իր յուզմունքը և անդէն դէպ ի կապուտակ երկինք կը սլանայ. բայց ահա երամ մի ձմեռուան օդաչու սուրհանդակներ կը յափշտակեն զայն: — Ո՞ւր պիտի գնայ. կ'անցնի ծովերէն, ցամաքներէն, լեռներէն, գետերէն և վերջապէս կը հանգչի բարձրադիր սըրբավայրի մը մէջ... Նո՜ր տեսարան, անակնկալ պատահում. հոս խռնուած է մի զուտ բարեպաշտ ժողովուրդ. մի քանի պլպըլացող լոյսեր լոկ՝ կը մեղմեն սրբավայրին մէջ տիրապետող խաւարը. Աբեղայ մը բարձրացած է սեղանին վերև. բայց ինչո՞ւ այդչափ շուարած է և այլակերպած... Պակսած է պատարագի գինին. վազեց և հասաւ օդաչու սուրհանդակներէն մին՝ կտցին մի ողկոյզ խաղող, մատոյց զայն աբեղային. գինին կը կազմուի: — Հրա՜շք... գոչեց ժողովուրդը և համբուրեց այն օդաչու սուրհանդակը, որ իրենց ծանօթ էր Կռունկ անուամբ, և անդէն միաբան դրոշմեցին սրբավայրին անունը Կռունկավանք*: Ահաւասիկ ա՛լ այնկից վերջը կռունկն հայրենակից թռչուններուն մէջ ամենէն սիրելի և հաւատարիմ հաւն համարեցաւ. պանդուխտ հայն հայրենեաց և իր հեռի սիրելաց սիրոյն սրտաբեկ՝ անոնց վրայօք խապերներ կը հարցընէր սուրհանդակ կռունկին, շեշտելով, «Կռունկ, ուստի՞ կու գաս, ծառայ եմ ձայնիդ. Կռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս.......»:

Ուրիշ անգամ մեր այս սիրուն բարձրասրուն թռչունը նկարագրած եմք, և իր զարմանալի ձիրքերն պատմած*:

Կռունկով ահաւասիկ կը սկսիմք շարունակել և ցուցնել հայ թռչնաբանութեան նմոյշնիս, պակասը և վրիպակը թողլով լրացընելու ուրիշ հմուտ ազգային կենդանաբաններու:

Կռունկն յիշած ժամանակս՝ անդէն մտացս մէջ կը ծագի իր ընկերակիցն՝ ձկնափետուր Արագիլն: Ազգային գեղջուկները երախտագէտ են այս մանկասէր (տղոց հետ կ'ախորժի միշտ խաղալու) հաւին՝ որ շարունակ գիշերները իրենց խրճիթներուն պահպանութիւն կ'ընէ. աւազակը թող չի մերձենայ հայ խրճիթին, ահա անդէն Արագիլն բախելով իւրարու իր մեծկակ կտուցներն՝ ուժով աղաղակ մը կը ձգէ, ուսկից իր տէրն արթըննալով՝ կը հալածէ գող աւազակը:

Արագիլը մեր երկրին բնաշխարհիկ ըլլալուն ո՛չ միայն մենք վկայ կ'ըլլամք, այլ և եւրոպացին Շանտր. թողունք որ ինքը խօսի. «Շրջան մը կ'ընեմք գիւղին (Սանտարակէ, յԵրևան) չորս կողմը, ուր բազմաթիւ բոյնք են արագիլ թռչնոյ, այրելի նիւթոց բարձանց վրայ դրուած, և մեծապէս հետաքննելի տեսօք, բովանդակ Հայաստանի մէջ յարգի են արագիլք. գրեթէ ամէն տուներու վրայ բոյներնին դրած են. և շատ են այս երկայնոտն պանդուխտներու վրայ յօրինուած ժողովրդական քերթուածք». յորոց մինն ի սէր մեր սիրուն արագլին ահաւասիկ հոս յիշեմք.

Արագիլ, բարով եկիր,
Դու արագիլ բարով եկիր.
Ըմէ գարնան նշան բերիր,
Դու մեր սրտիկ գլուարթ արիր
. . . .

* Սոյն դէպքը կը պատմէ Ինճիճեան Հայաստանի տեղագրութեան մէջ. էջ 144:

* Ի Նոր Կենդանաբանութեան և Մարդաբանութեան, Հայկական ծանօթութեամբք. 1896 Ս. Ղազար Մխիթարեան տպարան: